

 lubelskie
Smakuj życie!

SEKTOR SPOŻYWCZY

MATERIAŁ INFORMACYJNY

lubelskie
export. invest.

5

powodów, dla których warto zainwestować w sektorze spożywczym w województwie lubelskim

Wysoka specjalizacja województwa w uprawach roślin przemysłowych, owoców i warzyw

Ponad 1500 przedsiębiorstw i niemal 20 tys. osób pracujących w branży

Wysoki potencjał naukowo-badawczy i obecność najlepszych jednostek naukowych MNiSW działających na rzecz sektora spożywczego

Biogospodarka jako kluczowa inteligentna specjalizacja województwa

Obecność inicjatyw zwiększających świadomość i promujących lokalne produkty w Polsce i na świecie

**Polska i województwo
lubelskie – doskonałe
miejsce do inwestowania**

1

Dlaczego Polska?

Populacja

- 38,5 mln mieszkańców,
w tym ok. 59% poniżej 45. roku życia
- 11 miast z populacją powyżej 300 tys. mieszkańców

Waluta

Złoty (PLN) = 100 groszy (gr)
1 EUR = 4,18 PLN
1 USD = 3,15 PLN¹⁾

Strefa czasowa

GMT²⁾ + 1

Członkostwo w organizacjach międzynarodowych

- Organizacja Narodów Zjednoczonych (UN), 1945 r.
- Rada Europy, 1991 r.
- Organizacja Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie (OSCE), 1995 r.
- Światowa Organizacja Handlu (WTO), 1995 r.
- Organizacja Współpracy Gospodarczej i Rozwoju (OECD), 1996 r.
- Organizacja Traktatu Północnoatlantyckiego (NATO), 1999 r.
- Unia Europejska, 2004 r.

¹⁾ Źródło: Narodowy Bank Polski, średni kurs walut obcych za 2014 r.

²⁾ Greenwich Mean Time – czas uniwersalny Greenwich

Dlaczego warto inwestować w Polsce?

Położenie w Centrum Europy

Kraje sąsiadujące: Niemcy, Czechy, Słowacja, Ukraina, Białoruś, Litwa, Rosja

Duży rynek wewnętrzny

Wartość PKB Polski w 2013 r. wyniosła 1 452 mld PLN

Różnorodne zachęty inwestycyjne

na poziomie krajowym i regionalnym (np. granty rządowe, zwolnienia z podatków)

Nowoczesna, **rozwijająca się infrastruktura transportowa:**

Wschodzący lider innowacji w regionie

Wysoka dynamika nakładów na badania i rozwój oraz aktywne wdrażanie innowacyjnych projektów

Wykwalifikowana kadra pracownicza

(ok. 40% ludności z wyższym wykształceniem) przy **konkurencyjnym poziomie płac**

Posiada stabilną gospodarkę –

wzrost gospodarczy 3,3% w 2014 r.

- **1 553 km** – długość autostrad
- **1 472 km** – długość dróg ekspresowych
- **12** – liczba lotnisk międzynarodowych (w najbliższych latach planowana budowa kolejnych dwóch)
- **4** – liczba portów morskich: Gdańsk, Gdynia, Szczecin, Świnoujście

Atrakcyjny kraj do inwestowania w latach 2014-2020

5. miejsce w Europie i **13.** miejsce na świecie według raportu World Investment Report¹⁾

Największy beneficjent funduszy Unii Europejskiej (UE)

w latach 2007-2013, dalsze wsparcie w perspektywie na lata 2014-2020

¹⁾ World Investment Report zawiera analizę trendów w przepływie bezpośrednich inwestycji w danym roku, ze szczególnym uwzględnieniem skutków inwestycji dla rozwoju państw, a także dane statystyczne dot. przepływów bezpośrednich inwestycji zagranicznych i atrakcyjności inwestycyjnej dla 196 gospodarek świata. Ranking został opracowany na podstawie ankiety przeprowadzonej wśród szefów globalnych korporacji przez Konferencję Narodów Zjednoczonych ds. Handlu i Rozwoju

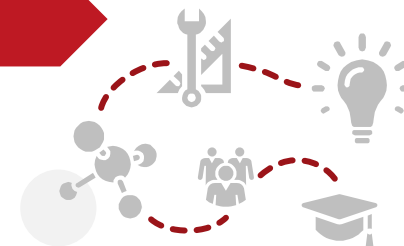
Polska od kuchni, czyli o jednej z najbardziej przyszłościowych branż kraju¹⁾

- Przemysł spożywczy stanowi jedną z głównych branż wytwórczych w Polsce, zatrudniając 413 tys. osób²⁾. Na branżę spożywczą przypada prawie 17% wartości sprzedanej przemysłu w Polsce
- Produkty spożywcze są jednym z głównych towarów eksportowych Polski
- Prognozowany jest dalszy wzrost branży przetwórstwa rolno-spożywczego

Istniejące zaplecze dla prowadzenia działalności w branży społawczej

- 14 specjalnych stref ekonomicznych (funkcjonowanie stref do 31 grudnia 2026 r.)
- Znacząca liczba dostawców produktów rolnych dla przemysłu spożywczego (2 278 tys. gospodarstw rolnych³⁾), dostęp do liczących się odbiorców z rynków wschodnich
- Według FDI Intelligence Polska zajmuje 11 miejsce na świecie pod względem atrakcyjności lokowania inwestycji badawczo-rozwojowych w sektorze biotechnologii⁴⁾
- Wsparcie funduszy UE na projekty biotechnologiczne

- Wykwalifikowana kadra
- Przygotowane tereny pod inwestycje
- Infrastruktura techniczna
- Silne ośrodki akademickie i naukowo-badawcze

¹⁾ Zgodnie ze Strategią Rozwoju Kraju 2020, Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, wrzesień 2012 r.

²⁾ Źródło: Główny Urząd Statystyczny, „Pracujący w gospodarce narodowej w 2013 r.”

³⁾ Źródło: Główny Urząd Statystyczny, „Powszechny Spis Rolny 2010”

⁴⁾ Ranking przygotowany przez zespół analityczny FDI Intelligence, należący do Financial Times

Lubelskie – miejsce Twojej inwestycji

Populacja 2150,5 tys.¹⁾

Stopa bezrobocia 12,7%²⁾

Liczba studentów (2013/2014) ponad 83 tys.³⁾

Silne zaplecze naukowo-techniczne

- Lublin to największy ośrodek akademicki w Polsce Wschodniej
- Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej, Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II, Politechnika Lubelska, Uniwersytet Przyrodniczy, Uniwersytet Medyczny w Lublinie oraz inne uczelnie wyższe
- Parki naukowo-technologiczne oraz wyspecjalizowane jednostki i instytuty badawcze, m.in. Instytut Nowych Syntezy Chemicznych w Puławach, Instytut Uprawy Nawożenia i Gleboznawstwa w Puławach, Państwowy Instytut Weterynaryjny w Puławach

Tereny przygotowane pod inwestycje

- Specjalne strefy ekonomiczne
- Parki przemysłowe
- Obecność terenów *greenfield* i obiektów *brownfield* przeznaczonych pod inwestycje, w dogodnych lokalizacjach

Ceny gruntów

- 71,8% średniej krajowej – jedne z najniższych w Polsce⁵⁾

Przyjazne otoczenie instytucjonalne

- Instytucje otoczenia biznesu, zrzeszające i wspierające przedsiębiorców z regionu, np. Lubelski Klaster Branży Spożywczej, Stowarzyszenie „Lubelski Cebularz – Regionalny Klaster w Lublinie”, Klaster Dolina Ekologicznej Żywności
- Instytucje powołane w Urzędzie Marszałkowskim w celu obsługi inwestorów, np. Centrum Obsługi Inwestorów i Eksporterów
- Działania promujące firmy i produkty z regionu, np. Marka Lubelskie

8. miejsce Lublina
w rankingu
FDI Intelligence Financial Times – European Cities and Regions of the Future 2014/15⁴⁾
**w kategorii
pozyskiwania
inwestycji
zagranicznych**

¹⁾ Źródło: Główny Urząd Statystyczny, stan na grudzień 2014 r.

²⁾ Źródło: Główny Urząd Statystyczny, stan na grudzień 2014 r.

³⁾ Źródło: Urząd Marszałkowski Województwa Lubelskiego w Lublinie, stan na styczeń 2015 r.

⁴⁾ 8. miejsce spośród miast Europy Wschodniej. Ranking FDI Intelligence Financial Times – European Cities and Regions of the Future 2013/2014 zawiera ocenę potencjału miast i regionów europejskich w pozyskiwaniu bezpośrednich inwestycji zagranicznych. Autorzy analizowali sześć czynników: potencjał gospodarczy, kapitał ludzki, efektywność kosztową, jakość życia, infrastrukturę i przyjazność dla biznesu; stan na styczeń 2014 r.

⁵⁾ Źródło: www.invest.lubelskie.pl, stan na grudzień 2011 r.

Zasmakuj i poczuj biznes w województwie lubelskim

Światowej klasy ośrodki

naukowe i badawcze działające w obszarach pokrywających się z potrzebami przedsiębiorstw branży przetwórstwa rolno-spożywczego, m.in.: Instytut Nowych Syntezy Chemicznych, Instytut Uprawy Nawożenia i Gleboznawstwa, Państwowy Instytut Weterynaryjny

Województwo lubelskie jest potentatem w uprawie wielu

roślin, warzyw i owoców:

chmiel – 83% produkcji krajowej, tytoń – 43% produkcji krajowej, maliny – 75% produkcji krajowej, porzeczki – 32% produkcji krajowej, truskawki – 18% produkcji krajowej, buraki cukrowe – 13% produkcji krajowej, ziemniaki – 8% produkcji krajowej

Producenci z województwa

lubelskiego mają **134**

zarejestrowane produkty tradycyjne,

co daje im 5. miejsce w Polsce i potwierdza wysoką jakość produktów

Korzystne **warunki naturalne** dla rozwoju sektora żywności ekologicznej: użytki rolne stanowią 70,8% powierzchni województwa, 8% gruntów w klasie I-II, lasy zajmują 22,8% powierzchni województwa. Około 1 711 licencjonowanych gospodarstw na terenie województwa produkuje żywność ekologiczną w oparciu o metody ekoprodukcji roślinnej i zwierzęcej

Zorganizowany rynek rolny – **3 duże giełdy rolne:**

Lubelska Giełda Rolno-Ogrodnicza w Elizówce k. Lublina, Wschodnia Giełda Zbożowo-Towarowa w Lublinie, Wschodnie Centrum Agroeksportu Biała Podlaska

Lubelskie jest

3. pod względem hodowli kaczek i 4. pod względem hodowli owiec

województwem w Polsce

Dogodne **warunki naturalne** do produkcji biopaliw oraz rozwoju ekoenergii na bazie biomasy. Możliwość uprawy na żyznych glebach (ponad 75% ogółu gruntów ornych w województwie) roślin będących dogodnym źródłem energii (wierzba wiciowa, ślazier pensylwański, rzepak). Około 30% rocznej produkcji słomy zbóż na Lubelszczyźnie może być wykorzystane do celów energetycznych

Rosnący rynek **żywności ekologicznej**, do produkcji której województwo lubelskie ma znakomite warunki

Dlaczego miałbyś nam uwierzyć, czyli kto już odniósł sukces?

**Zakłady Mięsne
Łmeat Łuków**

Lider w branży mięsnej z ponad 40-letnim doświadczeniem

Podstawowa działalność: ubój żywca wieprzowego i wołowego, rozbiór wieprzowiny, wołowiny oraz produkcja wysokogatunkowych wędlin i konserw

Eksport do krajów takich jak: Niemcy, Anglia, Szwecja, Francja, Holandia, USA, Korea

Zatrudnienie ponad 2 000 pracowników

Uczestnik najważniejszych imprez branżowych w kraju i za granicą, laureat licznych nagród i odznaczeń

AMBRA

Wiodący producent, dystrybutor oraz importer win w Polsce

Znane marki, takie jak: CIN&CIN, DORATO, EL SOL, FRESCO, PLISKA, PICCOLO oraz wyznaczający nowy trend na rynku alkoholi CYDR LUBELSKI

Oferta ponad 500 gatunków win

Członek Polskiej Rady Winiarstwa i Stowarzyszenia Sommelierów Polskich

Organizator największego w Polsce wydarzenia winiarskiego – Kocham Wino Fest – oraz szkoleń winiarskich

**Spółdzielnia
Mleczarska RYKI**

Wiodący polski producent serów dojrzewających

Nowoczesne metody produkcji oraz długoletnia tradycja

Produkcja ok. 11 tys. ton sera i 7 tys. ton serwatki rocznie. Skup około 120 mln litrów mleka rocznie. Współpraca z 1 200 dostawcami

Jakość mleka stale kontrolowana w nowoczesnych laboratoriach

Liczne nagrody i wyróżnienia, między innymi Puchar Premiera i Ministra Rolnictwa oraz złoty medal MPT Polagra

**PERŁA
Browary
Lubelskie**

Jeden z największych regionalnych producentów piwa w Polsce

Jeden z pierwszych browarów, który otrzymał certyfikat ISO 22000 potwierdzający wysoką jakość produktów

Produkuje około 1,7 miliona hektolitrow piwa rocznie. Klasyfikowany jest wśród średniej wielkości firm browarniczych

Prowadzi eksport wyrobów do krajów UE, USA oraz do Rosji, Australii, Paragwaju, Zambii, Ghany, Kamerunu i Beninu

Złoty medal IV Forum Technologii Browarniczych – Golden Beer Poland 2014 oraz Certyfikat Godła Najwyższa Jakość Quality International 2013

Od owoców po słodkości, czyli o różnorodności dotychczasowych inwestorów

AGRAM

Producent mrożonek z owoców i warzyw. Jeden z największych polskich producentów mrożonek; eksportuje 85% swojej produkcji

Stock Polska

Największy producent wódek czystych i alkoholi smakowych w Polsce

Herbapol – Lublin

Przedsiębiorstwo zajmujące się produkcją preparatów spożywczych, leczniczych i kosmetycznych. Lider rynku produktów zielarskich i syropów spożywczych w Polsce

Spółdzielnia Pszczelarska APIS

Producent miodów, miodów pitnych, artykułów pszczelarskich; najstarsza istniejąca spółdzielnia pszczelarska w Polsce

Lubella

Producent makaronów, płatków śniadaniowych, przekąsek zbożowych. Lider na rynku makaronów w Polsce

Firma Cukiernicza Solidarność

Przedsiębiorstwo specjalizujące się w produkcji wyrobów cukierniczych; największy polski producent markowych pralin

Siła w nas, czyli skąd się bierze ten potencjał?

10% – wzrost liczby przedsiębiorców w branży spożywczej w całej Polsce w latach 2009-2013

18,4% – udział produkcji spożywczej w produkcji przemysłowej w Polsce w 2013 r. (wzrost z 16,9% w 2006 r.)

Liczba pracujących w sektorze przedsiębiorstw (dane za 2013 r.)

		Produkcja artykułów spożywczych	Produkcja napojów	Razem
Województwo lubelskie	Liczba pracujących (tys.)	17,9	1,3	19,2
	Udział w sektorze przedsiębiorstw	10%	0,7%	10,7%
Polska	Liczba pracujących (tys.)	387,2	23,8	411
	Udział w sektorze przedsiębiorstw	5,5%	0,3%	5,8%

Liczba przedsiębiorstw (dane za 2014 r.)

		Produkcja artykułów spożywczych	Produkcja napojów	Razem
Województwo lubelskie	Liczba przedsiębiorstw	1 452	72	1 524
	Udział w sektorze przedsiębiorstw	12,4%	0,6%	13%
Polska	Liczba przedsiębiorstw	29 419	1 382	30 801
	Udział w sektorze przedsiębiorstw	9,1%	0,4%	9,5%

Źródło: Opracowano na podstawie: Urząd Statystyczny w Lublinie, stan na grudzień 2013 r.; www.rynkometr.pl, stan na grudzień 2014 r.

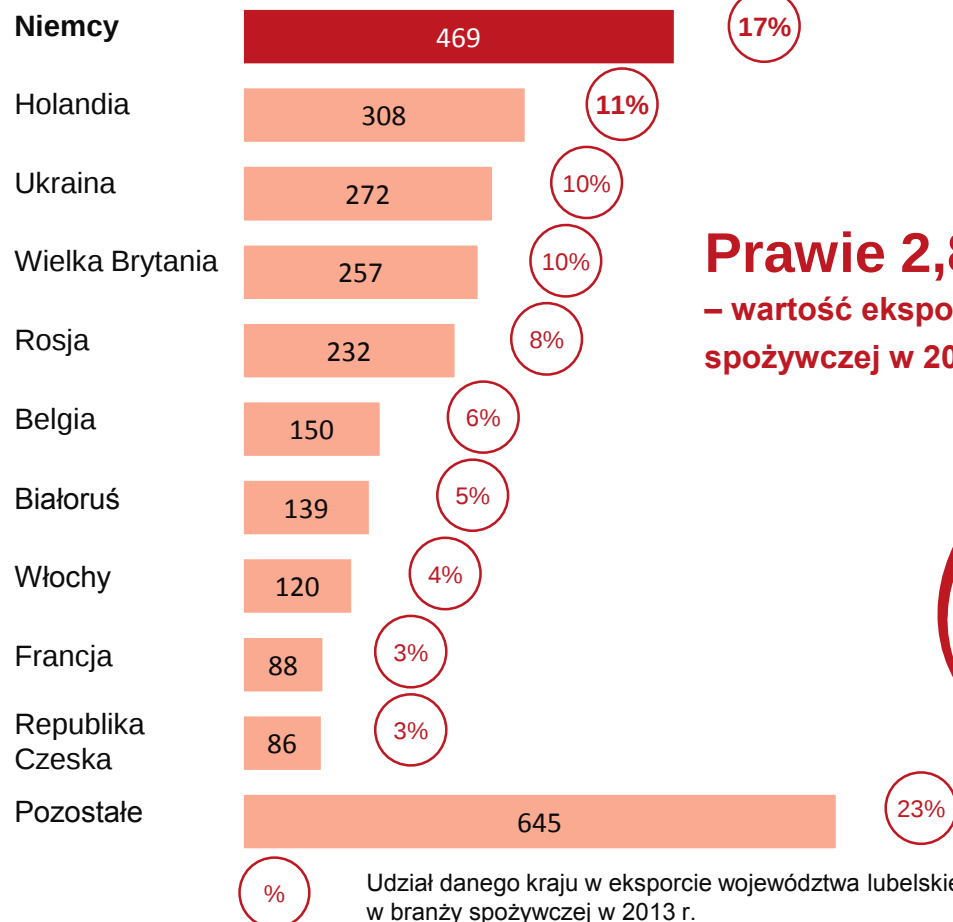
Nasze produkty goszczą na stołach europejskich i nie tylko

Niemcy – największy odbiorca towarów branży przetwórstwa rolno-spożywczego z województwa lubelskiego

Kraj ten jest dużym odbiorcą warzyw i owoców, a także pasz i mięsa

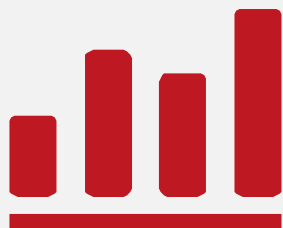
Wartość eksportu w branży spożywczej województwa lubelskiego do kraju przeznaczenia w 2013 r. (mln PLN)

Prawie 2,8 mld PLN
– wartość eksportu w branży spożywczej w 2013 r.

To oni dziś eksportują najwięcej w branży przetwórstwa rolno-spożywczego

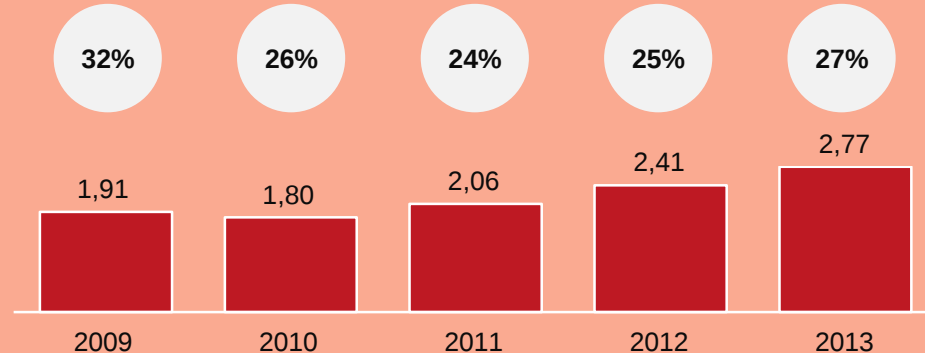

Wzrost wartości eksportu branży przetwórstwa rolno-spożywczego:

- W 2013 r. – prawie **15%**
- W latach 2009-2013 – około **9%** w skali roku

AGRAM	Producent głęboko mrożonych owoców i warzyw
DOBROŚLAWÓW Zakłady Mięsne Amanowicz Henryk	Producent mięsa wieprzowego, wołowego, podrobów oraz wędlin
Zakłady Mięsne Łmeat – Łuków	Producent mięsa wieprzowego, wołowego, wędlin, konserw, karmy dla psów
MATERNE-POLSKA	Producent przetworów owocowych
Okręgowa Spółdzielnia Mleczarska w Krasnymstawie	Producent wyrobów mlecznych
SEDAR	Producent drobiu oraz wyrobów z mięsa drobiowego
SM Ryki	Producent serów
SVZ KARCZMISKA	Producent przecierów owocowych oraz dodatków owocowych
WIERZEJKI Zakład Mięsny J.M. Zdanowscy	Producent mięsa oraz jego przetworów w postaci wędlin, wyrobów garmazeryjnych
YBBSTALER FRUIT POLSKA	Producent koncentratów owocowych
Zakłady Azotowe Puławy	Producent nawozów i produktów chemicznych

Wielkość eksportu branży przetwórstwa spożywczego województwa lubelskiego (mld PLN) oraz udział (%) w eksporcie województwa ogółem w latach 2009-2013

Lubelskie – stawiamy na biogospodarkę

Biogospodarka to kluczowa inteligentna specjalizacja województwa lubelskiego, zapisana w Regionalnej Strategii Innowacji do 2020 r. Specjalizacja ta obejmuje działalności oparte na biotechnologiach, m.in. produkcję żywności wysokiej jakości, wykorzystywanie bioenergii oraz produkcję biomedyczną¹⁾

- Sektory wchodzące w skład biogospodarki tworzą **28%** wartości dodanej brutto województwa lubelskiego i zatrudniają **45%** pracujących w regionie
- Biogospodarka obejmuje wszystkie sektory, które produkują, przetwarzają lub wykorzystują zasoby biologiczne w jakiegokolwiek formie²⁾, m.in.:
 - Produkcję roślinną i zwierzęcą
 - Przetwórstwo rolno-spożywcze
 - Przemysł farmaceutyczny i chemiczny
 - Odnawialne źródła energii
 - Usługi środowiskowe

„Lubelska Wyżyna Biogospodarki”

Agenda badawczo-rozwojowa lubelskich uczelni wyższych na rzecz inteligentnych specjalizacji Regionu oraz działania wspierające współpracę nauki z gospodarką w woj. lubelskim.

- 5 czołowych lubelskich uczelni: UMCS, UM, KUL, UP, PL
- Zaangażowane jest 21 centrów i ośrodków badawczo-rozwojowych oraz 50 przedsiębiorstw

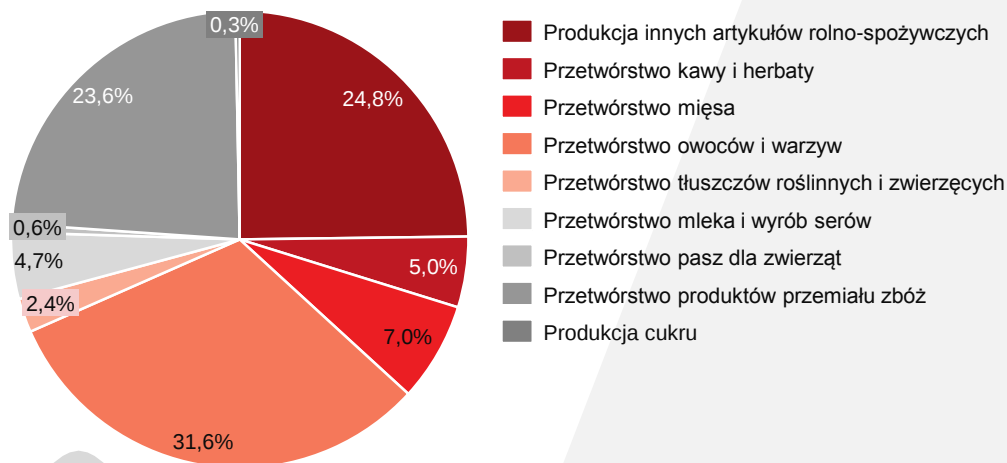
¹⁾ Źródło: www.naukawpolsce.pap.pl

²⁾ Źródło: Biogospodarka – konkurencyjność i zrównoważone wykorzystanie zasobów Polish Journal of Agronomy, 7/2011

Naturalnie, zdrowo i bezpiecznie dla środowiska

- Województwo lubelskie charakteryzuje się znaczną **liczbą gospodarstw ekologicznych**, których liczba osiągnęła **ponad 1700** w 2013 r., co stanowi około 9% wszystkich gospodarstw ekologicznych w Polsce
- Powierzchnia gospodarstw ekologicznych w województwie lubelskim to ponad **40 tys.** hektarów w 2013 roku, co plasuje województwo na 7. miejscu w Polsce

Procentowy udział branż w przetwórstwie ekologicznym w 2012 roku²⁾

Liczba certyfikowanych ekologicznych gospodarstw rolnych w latach 2011-2013 z podziałem na województwa¹⁾

Region	2011	2012	2013
Zachodniopomorskie	1 607	2 194	2 669
Warmińsko-mazurskie	1 438	2 160	2 606
Podlaskie	1 417	1 911	2 235
Podkarpackie	1 409	1 655	1 946
Mazowieckie	1 409	1 655	1 946
Lubelskie	1 469	1 613	1 711
Małopolskie	1 908	1 911	1 696
Dolnośląskie	914	1 041	1 009
Lubuskie	560	772	923
Wielkopolskie	534	651	762
Pomorskie	460	601	645
Łódzkie	298	340	396
Kujawsko-Pomorskie	259	297	341
Śląskie	173	192	205
Opolskie	55	66	74
RAZEM	12 901	18 187	19 164

¹⁾ Źródło: Bank Danych Lokalnych – Główny Urząd Statystyczny, stan na grudzień 2014 r.

²⁾ Źródło: Inspekcja Jakości Handlowej Artykułów Rolno-Spożywczych, Raport o stanie rolnictwa ekologicznego w Polsce w latach 2011-2012

Lubelskie – tu się buduje

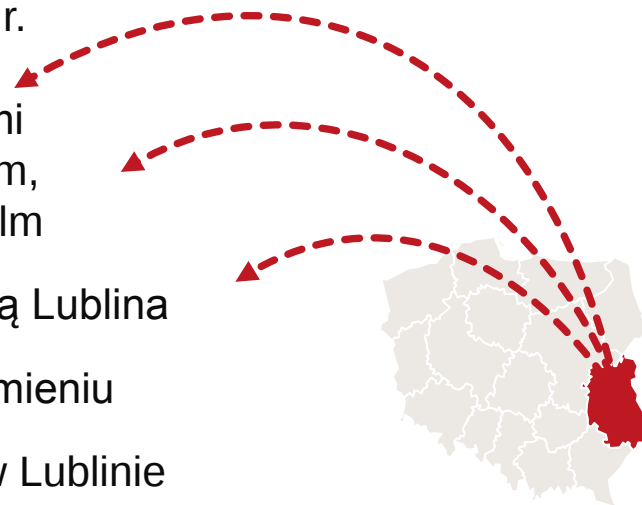
75 mln PLN

wartość dofinansowania
zadań inwestycyjnych
w województwie lubelskim
z Narodowego Programu
Przebudowy Dróg
Lokalnych

235 mln PLN

wartość dotychczasowego
dofinansowania dla 320
inwestycji (od 2008 r.)

- Uruchomienie w grudniu 2012 r. lotniska w Świdniku, z połączeniami z następującymi miastami: Frankfurt nad Menem, Londyn, Dublin, Oslo, Sztokholm
- Budowa trasy S17 z obwodnicą Lublina
- Budowa mostu na Wiśle w Kamieniu
- Budowa stadionu miejskiego w Lublinie
- Budowa infrastruktury szerokopasmowej na rzecz sieci nowej generacji oraz podstawowego dostępu do Internetu województw Polski Wschodniej
- Funkcjonowanie rowerowej „autostrady” Polski Wschodniej
- Powstanie Wschodniego Centrum Architektury Politechniki Lubelskiej

Sprawdź, gdzie możesz zainwestować

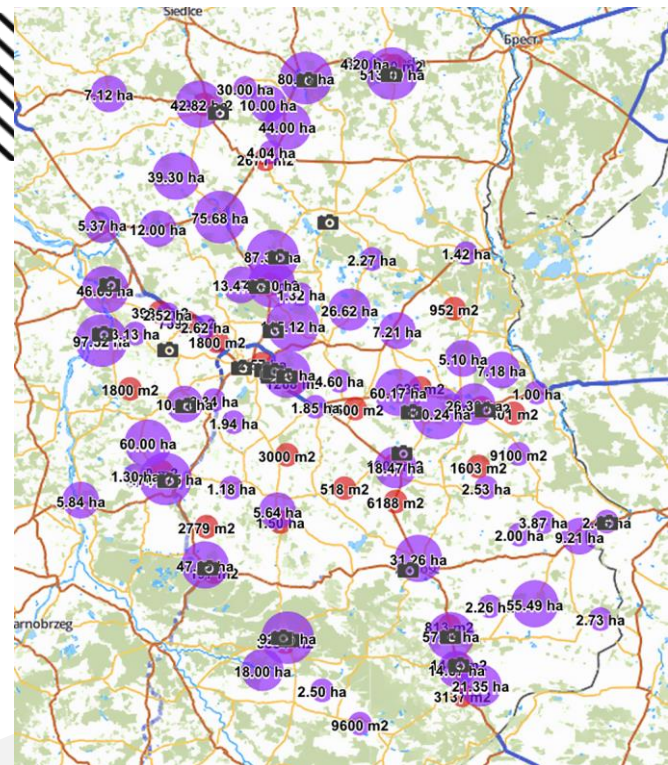
mapa.invest.lubelskie.pl
Baza terenów inwestycyjnych

Baza terenów inwestycyjnych stwarza inwestorom możliwość szybkiego i efektywnego znalezienia odpowiednich terenów dla inwestycji typu *greenfield* i *brownfield*.

Korzystając z bazy, można uzyskać informacje o położeniu, powierzchni, nieruchomościach, cenie, charakterystyce działki, połączeniach transportowych, istniejącej infrastrukturze.

FILTROWANIE	LEGENDA
GREENFIELDS	BROWNFIELDS
Powierzchnia	Dowolna
Odległość od drogi głównej	Dowolna
Odległość od stacji kolejowej	Dowolna
Odległość od lotniska	Dowolna
Specjalna Strefa Ekonomiczna	Dowolna
Powiat	Dowolna
WYCZYŚĆ WYŚLIJ	

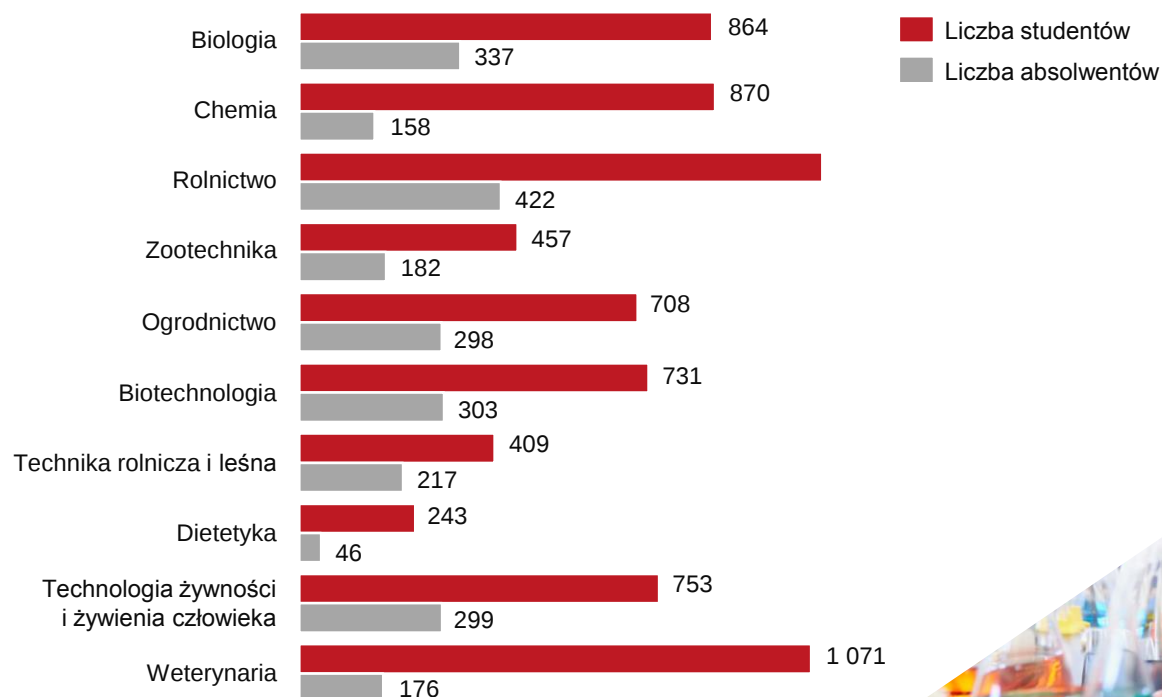
**Wykształcona kadra
do Twojej dyspozycji**

2

Lubelskie – miejsce, gdzie nauka rozumie biznes

Potencjał intelektualny regionalnej branży spożywczej kreowany jest w dużej mierze przez lubelskie uczelnie, w tym w szczególności **Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej, Politechnikę Lubelską oraz Uniwersytet Przyrodniczy**

Liczba studentów i absolwentów kierunków związanych z branżą spożywczą w roku akademickim 2012/2013

W roku akademickim 2012/2013 prawie **2,5 tys. osób** uzyskało wyższe wykształcenie związane z branżą spożywczą, co stanowiło

8,9%

wszystkich nowych absolwentów w regionie

Źródło: Opracowano na podstawie informatora „Przemysł spożywczy”, Urząd Miasta Lublin, stan na grudzień 2014 r.

Lubelskie – tu się zdobywa kwalifikacje dla sektora spożywczego

- Ponad **4,5 tys.** osób zdobyło w Lubelskiem kwalifikacje zawodowe przydatne w branży spożywczej w roku szkolnym 2013/2014 (7,5% wszystkich uczniów szkół zawodowych w województwie)
- Najwięcej osób uczyło się w zawodzie technika żywienia i usług gastronomicznych
- Inne popularne zawody to m.in. technik żywienia i gospodarstwa domowego oraz cukiernik

Liczba uczniów w roku szkolnym 2013/2014 w lubelskich szkołach zawodowych na kierunkach związanych z branżą spożywczą w podziale na podregiony

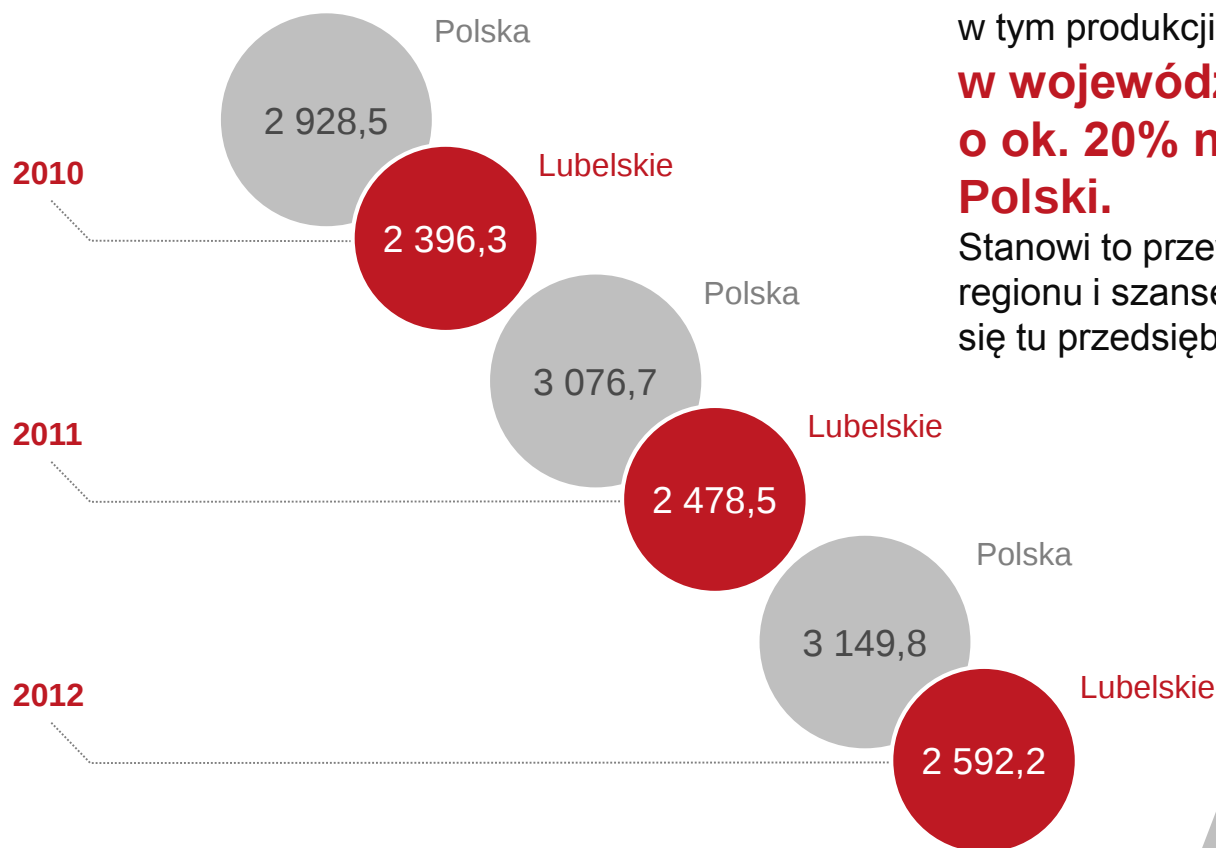
Zawód	Podregion				Województwo lubelskie
	Bialski	Chelmsko-zamojski	Lubelski	Puławski	
Cukiernik	87	157	228	124	596
Piekarz	33	35	69	62	199
Rolnik	8	0	10	19	37
Rzeźnik-wędliniarz	0	9	10	6	25
Technik agrobiznesu	74	162	66	187	489
Technik rolnik	13	78	54	69	214
Technik technologii żywności	19	49	200	23	291
Technik weterynarii	0	0	39	132	171
Technik żywienia i gospodarstwa domowego	55	268	190	182	695
Technik żywienia i usług gastronomicznych	298	557	435	500	1 790
SUMA	587	1 315	1 301	1 304	4 507

Źródło: Opracowano na podstawie danych z Lubelskiego Kuratorium Oświaty, stan na 30 września 2014 r.

Oferujemy wysoko wykwalifikowaną kadrę, dostępną na konkurencyjnych warunkach

Średnie wynagrodzenia w sektorze produkcji artykułów spożywczych oraz napojów w latach 2010-2012 (w PLN brutto)

Wynagrodzenie w branży spożywczej, w tym produkcji napojów, **niższe w województwie lubelskim o ok. 20% niż średnie dla Polski.**

Stanowi to przewagę konkurencyjną regionu i szansę dla lokujących się tu przedsiębiorstw

Korzystne koszty pracy w połączeniu z wykształconą i doświadczoną kadrą pracowniczą oraz wysoką jakością dostarczanych produktów

¹⁾ Źródło: Opracowano na podstawie danych z Urzędu Statystycznego w Lublinie, stan na 2012 r.

Organizacje pracujące na Twój sukces

3

Miejsca, które zmaksymalizują Twój potencjał

Parki naukowo-technologiczne i przemysłowe to zespoły wyodrębnionych nieruchomości wraz z infrastrukturą techniczną, utworzone w celu usprawnienia przepływu wiedzy i technologii pomiędzy środowiskiem naukowym a przedsiębiorcami

Przykładowe wsparcie dla inwestorów:

- Bogata oferta nieruchomości i infrastruktury technicznej, bazy lokalowej
- Dostęp do wysokospecjalistycznej aparatury oraz oprogramowania
- Doradztwo w zakresie tworzenia i rozwoju przedsiębiorstw, transferu technologii
- Preferencyjne warunki prowadzenia działalności gospodarczej, których szczegóły zostaną doprecyzowane na podstawie indywidualnych potrzeb

Ośrodki innowacji	Lubelskie	Polska
Centrum Transferu Technologii	4	41
Park Technologiczny	3	42
Inkubatory Przedsiębiorczości*	4	70

* W tym akademickie inkubatory przedsiębiorczości

Źródło: PARP, Ośrodki innowacji w Polsce. Raport z badania 2014 r.

Puławski Park Przemysłowy

- Park powstał w 2003 r.
- Obejmuje cztery obszary kompetencji:
 - Puławski Park Przemysłowy (PPP) – obszar ok. 570 ha
 - Podstrefa Puławy Specjalnej Strefy Ekonomicznej „Starachowice” – obszar ok. 99 ha
 - Puławski Park Przemysłowy – obszar ok. 130 ha
 - Puławski Park Naukowo-Technologiczny (PPN-T)

Puławski Park Naukowo-Technologiczny

- Projekt zrealizowany w latach 2007-2012 przez gminę Miasto Puławy
- Oferuje ponad 12 000 m² nowoczesnej powierzchni biurowej, usługowej, produkcyjnej i laboratoryjnej z dostępem do zaplecza szkoleniowo-konferencyjnego

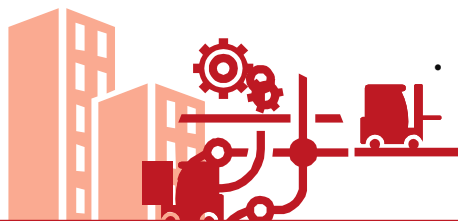
Lubelski Park Naukowo-Technologiczny

- Powstał w 2005 r. z inicjatywy Samorządu Województwa Lubelskiego oraz Uniwersytetu Przyrodniczego w Lublinie
- Oferuje doradztwo w zakresie tworzenia i rozwoju przedsiębiorstw, transferu technologii oraz przekształcania wyników badań naukowych i prac rozwojowych w innowacje technologiczne
- Oferuje wynajem powierzchni biurowych, laboratoryjnych oraz biura wirtualne

Regionalny Park Przemysłowy Świdnik

- Działalność od 2005 r.
- Udziałowcy: PZL Świdnik S.A., Gmina Miejska Świdnik, Zakład Narzędziowy w Świdniku Sp. z o.o., Skarb Państwa, Starostwo Powiatowe w Świdniku
- Zaplecze techniczne: łączna powierzchnia użytkowa ok. 100 tys. m², 43 przedsiębiorstwa zatrudniające około 1100 pracowników, 10 ha wolnych działek do zabudowy z dostępem do infrastruktury technicznej i drogowej, 5 tys. m² pomieszczeń dla produkcji i usług

Kto zadba o kubki smakowe Twoich klientów? (1/2)

Instytucje naukowe oferujące wsparcie badawczo-rozwojowe dla sektora spożywczego i niezbędne zaplecze laboratoryjne

Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II – Wydział Biotechnologii i Nauk o Środowisku

- Trzy instytuty: Instytut Ochrony Środowiska, Instytut Biotechnologii, **Interdyscyplinarne Centrum Badań Naukowych**
- Szeroko zakrojone, interdyscyplinarne badania naukowe, obejmujące takie dziedziny, jak biologia, chemia, medycyna, farmacja, kosmetologia, ochrona zdrowia, optyka rentgenowska, żywienie człowieka, ochrona środowiska, biotechnologia, rolnictwo i leśnictwo oraz budownictwo
- Sześć nowoczesnych laboratoriów z aparaturą naukowo-badawczą pozwalającą prowadzić badania na światowym poziomie

Uniwersytet Przyrodniczy

- Nowoczesna baza naukowa, dobrze wyposażone laboratoria oraz znakomita kadra naukowa
- Badania naukowe prowadzone na siedmiu wydziałach: Agrobioinżynierii, Medycyny Weterynaryjnej, Biologii i Hodowli Zwierząt, Ogrodnictwa i Architektury Krajobrazu, Inżynierii Produkcji, Nauk o Żywności i Biotechnologii oraz na Wydziale Nauk Rolniczych w Zamościu
- Funkcjonowanie **Biura Innowacji i Transferu Technologii oraz Centralnego Laboratorium Agroekologicznego** w strukturach uczelni

Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej – Wydział Biologii i Biotechnologii

- Specjalności naukowe Wydziału to m.in.: metody biotechnologiczne w ochronie środowiska oraz wykorzystanie zmodyfikowanych genetycznie drobnoustrojów i tkanek organizmów eukariotycznych w biotechnologii
- Pracownicy Wydziału są autorami wielu publikacji, wynalazków oraz opatentowanych rozwiązań

Instytut Nowych Syntezy Chemicznych z siedzibą w Puławach

- Instytut badawczy o wieloletnich tradycjach, podlegający nadzorowi ministra właściwego do spraw gospodarki
- Prace badawczo-rozwojowe w dziedzinie nauk chemicznych, biologicznych i środowiska naturalnego, np. nawozów mineralnych, przetwórstwa tworzyw sztucznych
- Świadczenie usług badawczych, m.in. projektowanie procesów chemicznych, badanie instalacji przemysłowych

Kto zadba o kubki smakowe Twoich klientów? (2/2)

Centralne Laboratorium Agroekologiczne Uniwersytetu Przyrodniczego

- Rozpoczęcie działalności w 2009 r. w Lubelskim Parku Naukowo-Technologicznym
- Najnowocześniejsze w Polsce centrum badań żywności, wody i gleby – zmodernizowana aparatura badawcza
- Specjalizacja w badaniach dotyczących oceny wartości odżywczej żywności, zanieczyszczeń żywności, produktów rolnych i zwierzęcych, oceny jakości biopaliw, oceny tłuszczu, oceny jakościowej i ilościowej aromatów

Centrum Innowacyjno-Wdrożeniowe Nowych Technik i Technologii w Inżynierii Rolniczej

- Nowoczesna inwestycja Uniwersytetu Przyrodniczego
- Budynek wyposażony w przestronne aule wykładowe, pracownie komputerowe, sale językowe i 22 laboratoria zaopatrzone w sprzęt laboratoryjny oraz badawczy
- Wykorzystanie potencjału naukowo- - dydaktycznego Uniwersytetu Przyrodniczego do aktywnego tworzenia konkurencyjnej gospodarki regionu i Polski Wschodniej

Instytut Medycyny Wsi im. Witolda Chodźki

- Placówka naukowa i usługowo-lecznicza podległa Ministrowi Zdrowia
- Badania naukowe, prace badawczo- - rozwojowe w celu poprawy warunków sanitarno-higienicznych środowiska wiejskiego, ochrony zdrowia ludności wiejskiej
- Problematyka badawcza Instytutu prowadzona w oparciu o zakłady naukowe specjalizujące się w różnych dziedzinach

Instytut Agrofizyki im. B. Dobrzańskiego PAN

- Jednostka naukowa Polskiej Akademii Nauk
- Działalność Instytutu skupiona wokół badań poznawczych i aplikacyjnych oraz kształcenia kadr naukowych w zakresie zastosowań fizyki do rozwiązywania problemów kształtowania i ochrony środowiska przyrodniczego, zrównoważonego rolnictwa oraz przetwórstwa rolno-spożywczego

Kto zwiększy Twoją widoczność rynkową? (1/2)

Instytucje naukowe prowadzące prace badawczo-rozwojowe dla sektora spożywczego oraz inicjatywy klastrowe oferujące wsparcie instytucjonalne na rzecz większej rozpoznawalności lokalnych przedsiębiorców w skali kraju i świata

Instytut Uprawy Nawożenia i Gleboznawstwa w Puławach (IUNG)

- Jednostka badawczo-rozwojowa, podległa Ministerstwu Rolnictwa i Rozwoju Wsi, założona w 1951 r.
- Działalność – prowadzenie prac obejmujących uprawę roślin, nawożenie, żyzność gleb oraz rozpoznawanie i ochronę przestrzeni rolniczej, przekazywanie praktyce rolniczej wyników badań oraz zaleceń
- Nowoczesne laboratorium oraz centrum szkoleniowo-konferencyjne
- Koordynator klastra Dolina Ekologicznej Żywności

Klaster Dolina Ekologicznej Żywności

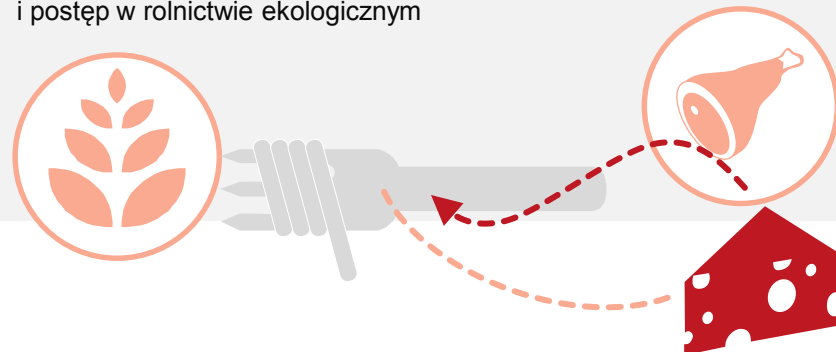
- Klaster zrzesza podmioty działające na rzecz promowania i rozwoju żywności ekologicznej
- Cel klastra – wzrost podaży żywności ekologicznej, pobudzanie popytu regionalnego, krajowego i zagranicznego
- Działalność – wsparcie rozwoju współpracy pomiędzy ośrodkami naukowymi, podmiotami działającymi na rzecz innowacyjności oraz przedsiębiorcami zajmującymi się produkcją, przetwórstwem i dystrybucją produktów ekologicznych

Państwowy Instytut Weterynaryjny w Puławach (PIWet)

- Powołany w 1945 r. jako jednostka badawczo-rozwojowa Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi
- Działalność – prowadzenie badań naukowych w zakresie medycyny weterynaryjnej ze szczególnym uwzględnieniem diagnostyki i profilaktyki chorób zakaźnych
- Instytut posiada nowoczesnie wyposażone laboratoria badawcze i wysoko kwalifikowanych pracowników.
- Instytut jest krajowym ośrodkiem referencyjnym w zakresie oceny sytuacji epidemiologicznej w kraju

Stowarzyszenie Ekolubelszczyzna

- Działalność – realizacja założeń strategii klastra gospodarczego „Dolina Ekologicznej Żywności”, upowszechnianie idei zdrowego żywienia oraz propagowanie rozwoju regionu w oparciu o produkcję ekologicznej żywności, przedsiębiorczość i postęp w rolnictwie ekologicznym

Kto zwiększy Twoją widoczność rynkową? (2/2)

Stowarzyszenie EKOLAND

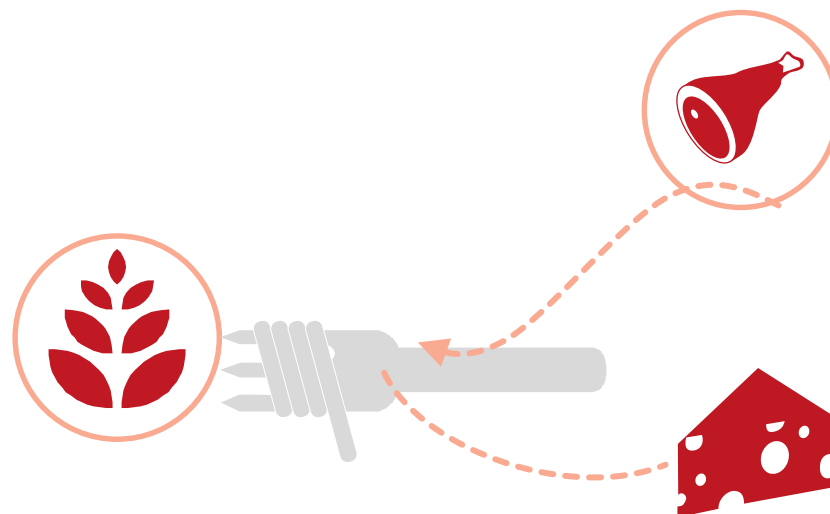
- Organizacja wspierająca ekologiczne rolnictwo od 2001 roku
- Działalność – promocja rolnictwa ekologicznego i jego produktów, przyznawanie rolnikom prawa do używania znaku towarowego „Ekoland” po spełnieniu przez nich kryteriów rolnictwa ekologicznego, wyznaczonych przez organizację

Klaster Lubelskie Jajko

- Założyciele klastra – producenci jajek z regionu i Lubelski Park Naukowo-Technologiczny
- Klaster zrzesza przedsiębiorców działających w branży jajczarskiej, instytucje otoczenia biznesu i jednostki badawczo-rozwojowe
- Cel klastra – podejmowanie działań na rzecz rozwoju potencjału branży produkcji jajek na Lubelszczyźnie, poprawy warunków dla rozwoju przedsiębiorstw, a także wspieranie rozwoju badań w dziedzinie nauk związanych z produkcją jaj

Stowarzyszenie „Lubelski Cebularz – Regionalny Klaster w Lublinie”

- Inicjatywa zrzeszająca 11 regionalnych podmiotów, których działalność powiązana jest z jednym z najbardziej popularnych produktów tradycyjnych w województwie lubelskim, jakim jest cebularz

Zachęty inwestycyjne

4

Granty rządowe

Granty rządowe przyznawane są na podstawie „Programu wspierania inwestycji o istotnym znaczeniu dla gospodarki polskiej na lata 2011-2020”, przyjętego przez Radę Ministrów w dniu 5 lipca 2011 r.

Więcej informacji dostępnych na stronie: www.mg.gov.pl

Forma wsparcia

- Wsparcie w formie dotacji przyznawanej na podstawie dwustronnej umowy zawartej pomiędzy Ministrem Gospodarki, a inwestorem, regulującej szczegółowo warunki wypłaty
- Program jest przeznaczony dla przedsiębiorców planujących inwestycje w sektorach priorytetowych dla gospodarki polskiej:

- 1 Sektor motoryzacyjny
- 2 Sektor elektroniczny oraz produkcji sprzętu AGD
- 3 Sektor lotniczy
- 4 **Sektor biotechnologii**
- 5 **Sektor rolno-spożywczy**
- 6 Sektor nowoczesnych usług
- 7 Działalność badawczo-rozwojowa (B+R)

Program wsparcia dla nowych inwestycji realizowany jest w dwóch kategoriach:

- Na utworzenie nowych miejsc pracy
- Na podjęcie nowej inwestycji

Formy i poziomy wsparcia:

- Uzależnione od liczby punktów uzyskanych przy ocenie nowej inwestycji w procesie aplikacji
- Granty wahają się od 7 700 PLN (~1 842 EUR) do 10 640 PLN (~2 545 EUR) na jedno nowo utworzone miejsce pracy

Kryteria oceny:

- Odsetek zatrudnionych z wyższym wykształceniem
- Lokalizacja w powiecie z wysoką stopą bezrobocia
- Wartość wydatków inwestycyjnych
- Sektor, w jakim prowadzona jest działalność
- Inne (innowacyjność, pozytywny wpływ na otoczenie)

Fundusze unijne

Polska to największy beneficjent funduszy UE

Środki finansowe w ramach polityki rolnej na lata 2014-2020 przyznane Polsce wynoszą **28,5 mld euro**. Kwota przyznana w ramach polityki spójności to **72,9 mld euro**

1

Program Inteligentny Rozwój

- **Cel:** wsparcie realizacji projektów badawczo-rozwojowych prowadzonych wspólnie przez przedsiębiorców i sektor nauki oraz wdrożenie ich wyników na rynek. Wzmocnienie powiązań między biznesem a nauką, zwiększenie stopnia komercjalizacji wyników prac B+R w kraju i ich praktycznego wykorzystania w gospodarce, a także wsparcie rozwoju innowacyjności firm
- **Oś priorytetowa 1:** Wsparcie prowadzenia prac B+R przez przedsiębiorstwa
Wsparcie: ok. 3,85 mld euro
- **Oś priorytetowa 2:** Wsparcie otoczenia i potencjału innowacyjnych przedsiębiorstw
Wsparcie: ok. 1,04 mld euro
- **Oś priorytetowa 3:** Wsparcie innowacji w przedsiębiorstwach
Wsparcie: ok. 2,2 mld euro
- **Oś priorytetowa 4:** Zwiększenie potencjału naukowo-badawczego
Wsparcie: ok. 1,22 mld euro

2

Program Polska Wschodnia

- **Cel:** stworzenie warunków sprzyjających powstawaniu innowacyjnych MŚP, wzrost internacjonalizacji MŚP, wsparcie działalności innowacyjnej MŚP
- **Oś priorytetowa 1:** Przedsiębiorcza Polska Wschodnia
Wsparcie: 719 mln euro

3

Regionalny Program Operacyjny Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020

- **Cel:** podniesienie konkurencyjności regionu w oparciu o wewnętrzne potencjały, sprzyjające zwiększeniu spójności społecznej i terytorialnej
- **Oś priorytetowa 1:** Badania i innowacje Priorytet inwestycyjny 1b – Działalność badawczo-rozwojowa przedsiębiorstw
Wsparcie: 45 mln euro
- **Oś priorytetowa 3:** Konkurencyjność przedsiębiorstw
Wsparcie: 291 mln euro

2,23 mld euro trafi

na Lubelszczyznę w ciągu najbliższych 7 lat w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020

Więcej informacji dostępnych na:
www.feu.lubelskie.pl

Specjalne strefy ekonomiczne (SSE)

SSE to obszar wyodrębniony administracyjnie, przeznaczony do prowadzenia działalności gospodarczej na preferencyjnych warunkach.

Na terenie województwa lubelskiego znajdują się 3 SSE.

Oferowane wsparcie

Zwolnienie z podatku PIT i CIT udzielane z tytułu:

- Poniesionych nakładów inwestycyjnych:
 - do **70%** dla małego i mikroprzedsiębiorcy
 - do **60%** dla średniego przedsiębiorcy
 - do **50%** dla dużego przedsiębiorcy
- Tworzenia nowych miejsc pracy
 - Wielkość pomocy – maksymalna intensywność (70%, 60%, 50%) pomnożona przez ponoszone przez przedsiębiorcę dwuletnie koszty pracy nowo zatrudnionych pracowników (koszty płacy brutto oraz wszystkie obowiązkowe płatności związane z zatrudnieniem)
- **Minimalna wielkość nakładów inwestycyjnych – 100 tys. euro**

Powierzchnia

Działalność obecnych inwestorów oraz preferowane branże

Dodatkowa oferta

SSE EURO-PARK Mielec
www.europark.com.pl

SSE Starachowice S.A.
www.sse.com.pl

Tarnobrzaska SSE EURO-PARK WISŁOSAN
www.tsse.pl

SSE EURO-PARK Mielec

- Podstrefa Lublin – 118,07 ha
- Podstrefa Lubartów – 19,77 ha
- Podstrefa Zamość – 53,52 ha
- Podstrefa Radzyń Podlaski – 1,7486 ha
- Podstrefa Rejowiec Fabryczny – 27,10 ha
- Podstrefa Chełm – 6,21 ha

Wyroby metalowe, produkcja opakowań, produkcja maszyn rolniczych, usługi logistyczne i magazynowe, lotnictwo/ motoryzacja

Zwolnienie z podatku od nieruchomości przez okres 3 lat

SSE Starachowice S.A.

- Podstrefa Puławy – 106,71 ha

Przemysł mechaniki precyzyjnej, przemysł motoryzacyjny, przemysł metalurgiczny, przemysł elektroniczny, przetwórstwo drewna, przemysł materiałów budowlanych, przemysł chemiczny

Tereny strefy są dobrze wyposażone w infrastrukturę techniczną oraz transportową

Tarnobrzaska SSE EURO-PARK WISŁOSAN

- Podstrefa Łuków – 40,49 ha
- Podstrefa Tomaszów Lubelski – 10,56 ha
- Podstrefa Janów Lubelski – 18,51 ha
- Podstrefa Kraśnik – 23,48 ha
- Podstrefa Horodło – 5,30 ha
- Podstrefa Ryki – 4,45 ha

Produkcja konstrukcji stalowych, przetwórstwo drewna

Pomoc w nawiązywaniu kontaktów z partnerami biznesowymi

Lokalne ulgi podatkowe

Zwolnienie z podatku od nieruchomości

Wysokość podatków od nieruchomości ustalana jest indywidualnie przez każdą gminę w oparciu o plany inwestycyjne przedsiębiorstw

Zwolnienie z podatku od nieruchomości dotyczy:

- **Budynków gospodarczych lub ich części**
 - służących działalności leśnej lub rybackiej,
 - położonych na gruntach gospodarstw rolnych, służących wyłącznie działalności rolniczej,
 - zajętych na prowadzenie działów specjalnych produkcji rolnej
- **Przedsiębiorców** o statusie centrum badawczo-rozwojowego, uzyskanym na zasadach określonych w przepisach o niektórych formach wspierania działalności innowacyjnej, w odniesieniu do przedmiotów opodatkowania zajętych na cele prowadzonych badań i prac rozwojowych
- **Gruntów stanowiących nieużytki**, użytki ekologiczne, grunty zadrzewione i zakrzewione, z wyjątkiem zajętych na prowadzenie działalności gospodarczej

Maksymalna wysokość podatku w 2015 r.

Kategoria	Wysokość podatku na rok 2015
Grunt przemysłowy/komercyjny	0,90 zł/m ² rocznie
Budynek przemysłowy/komercyjny	23,13 zł/m ² rocznie
Budowle (drogi wewnętrzne, infrastruktura)	2% wartości początkowej aktywów rocznie

Gmina może różnicować wysokość podatków od nieruchomości dla poszczególnych rodzajów przedmiotów działalności

Pomożemy znaleźć Ci pracowników

Oferta Miejskiego Urzędu Pracy

Miejski Urząd Pracy zajmuje się promocją zatrudnienia i aktywizacji rynku pracy w Lublinie, w swojej ofercie posiada liczne narzędzia wspierające tworzenie miejsc pracy, z których może skorzystać potencjalny inwestor

Dofinansowanie tworzenia nowych miejsc pracy oraz rozwoju zawodowego pracowników

Organizacja staży

Refundacja kosztów składek na ubezpieczenie społeczne za zatrudnienie bezrobotnych do 30. roku życia

Bon zatrudnieniowy (gwarancja refundacji części kosztów wynagrodzenia i składek na ubezpieczenie społeczne w związku z zatrudnieniem bezrobotnego)

Dofinansowanie do wynagrodzenia za zatrudnienie bezrobotnych po 50. rok życia

Grant na utworzenie stanowiska pracy w formie telepracy

Więcej informacji dostępnych na:
www.mup.lublin.pl

Wsparcie Urzędu Marszałkowskiego Województwa Lubelskiego dla Ciebie

Urząd Marszałkowski Województwa Lubelskiego wspiera rozwój regionu poprzez aktywny udział w kreowaniu klimatu inwestycyjnego

Oferowane usługi

- Przygotowanie i obsługa misji handlowo-inwestycyjnych do województwa lubelskiego i poza region
- Indywidualna obsługa kluczowych inwestycji, opieka „pilota inwestycyjnego”
- Przekazywanie informacji o zachętach inwestycyjnych i procedurach z nimi związanych oraz dostarczenie szczegółowych sprofilowanych informacji gospodarczych na temat regionu
- Przygotowanie i prowadzenie aktualnych baz terenów inwestycyjnych oraz działanie na rzecz promocji oferty inwestycyjnej regionu

Urząd Marszałkowski Województwa Lubelskiego w Lublinie

Departament Gospodarki i Innowacji
Oddział Promocji Handlu i Inwestycji
ul. Stefczyka 3
20-151 Lublin

+48 81 537 16 51

 dpi@lubelskie.pl

Centrum Obsługi Inwestorów i Eksporterów

+48 81 537 16 27

 coie@lubelskie.pl

www.lubelskie.coie.gov.pl

Centrum Obsługi Inwestora

+48 81 537 16 11

 coi@lubelskie.pl

www.invest.lubelskie.pl

**Lubelskie – doskonałe
miejsce do życia**

5

Lubelskie – doskonałe miejsce do życia

W województwie lubelskim możesz nie tylko rozwijać biznes, ale także wypocząć wśród unikatowej przyrody oraz skorzystać z bogatej oferty wydarzeń kulturalnych

Przyroda

- 2 parki narodowe
- 17 parków krajobrazowych
- 17 obszarów chronionego krajobrazu
- 87 rezerwatów przyrody
- Bogata oferta szlaków pieszych rowerowych, konnych, kajakowych oraz ścieżek przyrodniczych

Wybrane muzea i zabytki

- Muzeum Lubelskie
- Muzeum Wsi Lubelskiej
- Muzeum Południowego Podlasia w Białej Podlaskiej
- Państwowe Muzeum na Majdanku
- Muzeum Przyrodnicze w Kazimierzu Dolnym
- Zespół pałacowo-parkowy w Kozłowie
- Zespół pałacowo-parkowy Kleniewskich w Kluczkowicach
- Stare Miasto w Lublinie
- Kościół Trójcy Świętej w Lublinie, nazywany Kaplicą Zamkową
- Stare Miasto w Zamościu – wpisane na Listę Światowego Dziedzictwa UNESCO

Lubelskie – doskonałe miejsce do życia

Wybrane festiwale, imprezy kulturalne

- Aukcja koni arabskich Pride of Poland (Janów Podlaski)
- Zamojskie Lato Teatralne (czerwiec – lipiec, Zamość)
- Festiwal Trzech Kultur (wrzesień, Włodawa)
- Carnaval Sztuk-Mistrzów (lipiec, Lublin)
- Międzynarodowy Festiwal Teatralny „Konfrontacje” (październik, Lublin)
- Lublin Jazz Festival (kwiecień, Lublin)
- Festiwal Filmu i Sztuki Dwa Brzegi (sierpień, Kazimierz Dolny – Janowiec nad Wisłą),
- Festiwal Inne Brzmienia (lipiec, Lublin)

Kuchnia regionalna

Kuchnia regionalna to mocne akcenty kresowe – rosyjskie i białoruskie. Do przysmaków regionu należą m.in.:

- Pieróg biłgorajski, inaczej zwany krupniakiem
- Cebularz lubelski
- Forszmak lubelski

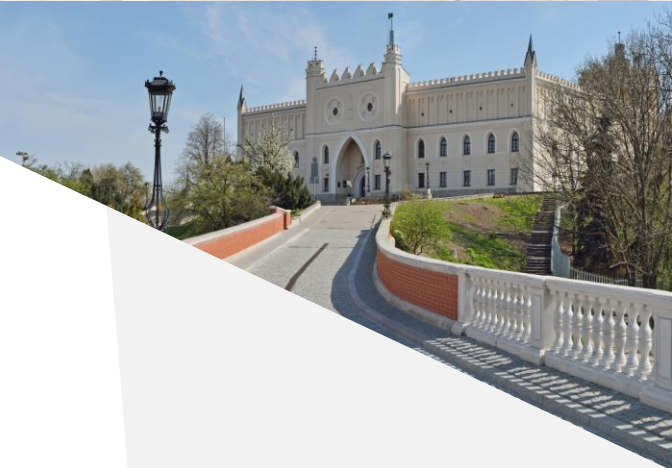
Istotną rolę w szerzeniu tradycji kuchni regionalnej pełnią restauracje oraz karczmy z regionalnym menu

Rozrywka, sport i rekreacja

- Liczne teatry i kina
- W samym Lublinie około 50 klubów sportowych, 4 stadiony sportowe, baseny rekreacyjne
- ZOO w Zamościu
- Chełmskie Podziemia Kredowe – labirynt tajemniczych chodników pod powierzchnią miasta

Zdrowie i uroda

- Uzdrawisko Nałęczów i Termy Pałacowe Nałęczowianka
- Dwór Nałęczowski Vitaligs SPA
- Centrum Rehabilitacyjno-Turystyczne & SPA w Łykoszynie
- Ośrodek Odnowy Biologicznej Feniks

Projekt „Marketing Gospodarczy Województwa
Lubelskiego” współfinansowany ze środków
Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego
w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego
Województwa Lubelskiego na lata 2007-2013

**PROGRAM
REGIONALNY**
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

WOJEWÓDZTWO
LUBELSKIE

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI FUNDUSZ
ROZWOJU REGIONALNEGO

